

EKOLOJİK TEMELLİ ÇOCUK OYUN ALANLARININ OLUŞTURULMASI

Hilal TURGUT¹, Sevgi YILMAZ²

¹Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 08000 Artvin
hturgut@artvin.edu.tr

²Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 25270 Erzurum

ÖZET

Oyun; çocuğun psikomotor gelişim ve becerilerinin kazanılması, sosyal ve dil gelişimlerinin tamamlanması için en gerekli araçtır. Farklı gelişim dönemlerinde farklı oyunlar ve oyun araçları ile yapılan her aktivite çocuk gelişiminde önemli bir basamaktır. Yüzyıllardır her toplumda var olan oyun kültürü farklı mekan ve oyun araçları ile değişerek bir sonraki nesillere aktarılır. Günümüzde pek çok çevresel problemi beraberinde getiren hızlı kentleşme, oyun ve oyuncak kavramının da hızlı bir değişim ve çeşitlilik içerisine girilmesinde etken olmuştur. Büyük kentlerde dış mekan oyun alanlarının yokluğu veya ölçek olarak yetersizliği, oyun araçları tercihlerinin çocukların motor gelişimlerine göre değerlendirilmeyişi ve üretilen oyun araçlarının çocukların hayal güçlerini sınırlandırıcı yapıda olması, oyunla elde edilecek kazanımlara ulaşılmasını engellemektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar ile dış mekan oyun mekanlarının doğa bilincini oluşturmada önemli bir etken olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışma ile farklı yaş gruplarının algılama yetenekleri göz önünde bulundurularak bitki, böcek, su, kelebek, kuş gibi doğa öğelerinin çocuk gelişiminde oyun aracı olabilmeye potansiyelleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, dış mekan oyun araçları, psikomotor gelişim, ekoloji

BUILDING ECOLOGY-BASED PLAYGROUNDS FOR KIDS

ABSTRACT

Play is the most essential tool for kids in respect to their psychomotor development and skill acquirement as well as completion of their social and linguistic development. Every activity done with various plays and play tools at different growing stages is an important step for kid's development. Over the centuries, with different places and play tools, play culture of every society has been evolved and transferred to next generations. Nowadays, the rapid expanding of urbanization, responsible for many environmental problems, has also been a factor on the fast change and variation for play and toys. Lack of outdoor playgrounds or their areal inadequacy in large cities, evaluations that are not made towards kids' psychomotor development when selecting play tools and producing play tools with limiting effects on kids' imaginary are considered as obstacles for kids to reach the acquirements that might be gained from plays. Latest researches indicate that the outdoor playgrounds are important factors to build up nature awareness on kids. With this study, by considering the perception abilities of different age groups, play tool potentials of nature elements such as plant, insect, water, butterfly or bird on a child development were tried to be evaluated.

Key Words: Child, outdoor play tools, psychomotor development, ecology.

GİRİŞ

Kişinin çocukluk dönemindeki deneyimleri, yetişkinlikteki rolünün anahtarıdır. Zeka gelişimi için en etkili yöntem oyun oynamaktır. Günümüz kentlerinde çocuklar oyun oynayabilecekleri alanı çoğu zaman bulamamakta bu yüzden oyun oynayamamakta evde

televizyon ve bilgisayar önünde vakit geçirmekte ya da tek taraflı tasarlanan standartlara ve uygun olmayan çocuk oyun alanlarında oynamak zorunda kalmaktadırlar. Oysaki çocuk oyun oynayarak, üşünmeyi ve kendi başına karar vermeyi, sorumluluk almayı, işbirliği yapmayı ve paylaşmayı öğrenir, hayal gücünü, becerilerini ve yaratıcılığını geliştirir. Dikkatini bir noktaya toplamayı ve becerilerini organize etmeyi, kendini tanımayı öğrenir. En güçlü ve doğal dürtülerinden biri olan, saldırganlık dürtüsünü boşaltma olanağı bulur.

Öğrenmede oyunun etkisinin önemli olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Mevlana'nın "oyun aslında akıldadır; ancak çocuk oyunla akıllanır" sözüyle ne kadar doğru bir noktaya değindiği anlaşılmaktadır. Oyunun eğlendirici yönünün yanı sıra tedavi edici yönü de vardır. Çocuğa yapılan oyun terapisiyle onun duygu dünyasına inilerek buradaki korku, kaygı, stres ve rahatsızlıkları giderilmeye çalışılır (Gürses, 2009). Çocuk oyunla değişik sosyal rolleri deneme, duygularını dışa vurma olanağını bulur ve başka nesneler ya da insanlarla ilişkilerini inceler. Kas gelişimini hızlandırır ve güçlendirir. Çevresini araştırma, objeleri tanıma ve problem çözme imkanı sağlar. Kendisini ifade etmeyi, sözlü olarak ifade edilenleri anlamayı öğrenir, yeni sözcükler kazanır. Çocuk oyun oynayarak toplu yaşam için gerekli olan kuralları öğrenir. Özetle, çocuğun hayatı, canlılığı, dünyayı tanıması, varlığı ve her şeyi oyundur. Oyun, çocuğun isteklerini, amaçlarını anlatan, toplumsal hayata hazırlayan en etkili araçlardandır (Özer ve ark, 2006, Yılmaz ve Bulut, 2003, Öztan, 2002.).

Çocuk araştıran, bulan ve ne?, niçin? sorularına da tıpkı bilim adamı gibi yanıt arayan bir varlıktır. Görme, dokunma ve sezgilerin yardımı ile başlangıçta belki pek az, fakat kendilerine yetecek kadar yanıt alırlar. Çevre ile bu yolla ilişki kurarlar. Onların bu özelliklerine yardımcı olacak ve algılarını zenginleştirecek bir ortam gerekir (Gökaydın, 1998). Kentsel mekânda çocuklar için dört tarafı sınırlandırılmış ve standart oyun araçlarının yer aldığı doğadan kopuk oyun alanları tasarlanmaktadır. Bu alanda sorumlu ve yetkili olan kişiler ise rant olgusu nedeniyle çocuklar için yeterli nicelik ve nitelikte açık alan ayırmamakta, mevcut oyun alanları da çocukların kesintisiz hareket etme isteğini karşılamakta yetersiz kalmakta, dolayısıyla çocuğun yaratıcılığı ve doğa ile iletişimi gelişmemektedir (Özgüner vd., 2007). Mevcut durum çocukluk döneminden itibaren insanın doğa ile etkileşimini azaltmaktadır. Yaşamın her alanına hâkim olan yapaylık ve teknoloji, çocuklara doğal ürünlerin yapaylarıyla ikame edilebileceğini, dolayısıyla doğaya ihtiyaç duyulmadığı bilincini vermektedir. Bu durum insanın kendisinin doğanın bir parçası olduğunu kavramasına olanak tanımamakta, kısaca "uygarlaşma" ile doğadan uzaklaşmaktadır (Özgüner vd., 2007).

36-72 aylık çocuklar için tasarlanan oyuncakların onların gelişim alanlarına uygun olduğu düşünülmemektedir. Oyuncakların görüntüleri açısından dikkat çektiği ancak çocukların gelişimlerine uygun olmadığından ve çok amaçlı kullanılmadığından, çocukların bu oyuncaklarla kısa süreli oyunlar kurup oyuncaklardan çabuk sıkıldıkları düşünülmektedir(Kaya, 2007). Çocuklar cisimleri, eşyaları, yüzeyleri ve hacimleri oyun kanalıyla tanırlar. Oyun türleri çocuklar tarafından yaratılır. Bu sebeple oyun sahalarının, çocuğun eğitimi ve şahsiyetinin gelişmesinde önemli etkileri vardır (Türel, 1995).

Oyun hakkı ve oyun alanları hakkını da kapsamak üzere çocuk haklarıyla ilgilenen iki uluslararası kuruluş vardır: UNICEF (UNESCO) ve IPA (International Play Association). 1959 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yasası ile bağlantılı olarak bir Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlanmıştır. Bildirgenin 7. maddesi şöyle söylemektedir: "Çocuğa eğitimde olduğu gibi, oyun oynamada da tam fırsat tanınmalıdır; toplum ve kamusal otorite bu hakkı yerine getirmeye çalışmalıdır" . 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından yenilenen Çocuk Hakları Bildirgesi 31.maddesinde çocukların boş zaman

geçirmeye, dinlenmeye, yaşlarına uygun olarak oyun oynamaya ve kültürel ve sanatsal etkinliklere katılmaya hakları vurgulanır. 1977 yılında açıklanan " Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonu'nun da oyunun beslenme ve eğitim yanında her çocuğun gelişimi için yaşamsal önem taşıdığı vurgulanmıştır. Türkiye 1990 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır. 1994 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sözleşme onaylanmış ve 1995 yılı basında Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasamızın 90. maddesi uyarınca adı geçen sözleşme uyulması zorunlu bir hukuk maddesine dönüşmüştür (Anonim, 2005, 2010, Yılmaz ve Bulut, 2003). İngiltere'de çocuk başına 20 m², Rusya'da 8 m², İsviçre'de 6m² alan düşmektedir. Amerika'da kişi başına park oyun alanı 11m², çocuk bahçesi 5.5 m², oyun alanı 5.5 m²'dir. Türkiye'de ise İmar Kanunu'nda kişi başına yaklaşık 2.114 m2 çocuk oyun alanı öngörülmektedir (Yılmaz ve Bulut, 2003).

Çocuklar oyun oynarken algıları çok yüksektir. Özgürce oyun oynayabildikleri alanlarda psikolojik, duygusal ve fiziksel yetenekleri en üst noktalara çıkacaktır. Bunun için doğa en büyük öğreticidir. Onlara yaşayarak öğrenme imkanı sunmaktadır.

Çocuk oyun alanları tasarımı dört tiptir. Geleneksel (klâsik ya da uzlaşımalsal) oyun alanları: Standart oyun donanımına dayanır. Donanım genellikle tek başına kullanılır ve büyük kas aktivitesine ve motor gelişime yöneliktir. Yapılan bir ankette çocukların % 15.4 ü geleneksel oyun alanlarını tercih etmiştir. Geleneksel oyun alanlarında en çok kullanılan donanım salıncaktır. Bu alanlarda çocuk davranışlarının % 77.9 u işlevsel, % 2 si ise dramatiktir. Bağlantılı oyun alanları klâsik oyun araçlarının birleştirilmesiyle oluşmuştur. Oyun aracı boyutları nedeniyle bir strüktür haline dönüşmüştür. Çağdaş (Heykelsi) oyun alanları: Mimar ya da peyzaj mimarı tarafından tasarlanan ve bir kereye özgü olan tasarımlardır. Estetikler. Heykelsi oyun alanları genelde statik olur; içinde çocuklardan başka hiç bir şey hareket etmez. Su, fıskiye, tepe, eğim, tünel gibi özelliklere sahip olabilirler. Macera oyun alanları: Macera parkları çocuklara kendi oyun alanlarını yaratmak için bir donanım sunar. Hiçbir şey sabit ya da statik değildir. Mekânda tavsiyelerde bulunan ve çocukların oyununda görev alan bir lider bulunur; bu kişi genellikle gönüllü bir yetişkindir. Çocukların mekândaki elemanları yaratıcı şekilde kullanması, kullanarak çevrelerini yeniden şekillendirmeleri beklenir. Yaratıcı oyun alanları: Tasarım ve donanımda çeşitlenir. Genelde kum gibi şekillendirilebilir malzemeler bulunur. Tekerlekli araç alanı, su ve kum alanı, tırmanma, sallanma ve fantazi oyunu için karmaşık birimler bulunabilir. Yaratıcı oyun problem çözme konusunda çocuğa esnek bir yaklaşım kazanma fırsatı sağlar; ancak tasarımcı için bu oyunu sağlamak güçtür. Hareket ettirilebilen ya da değiştirilebilen esnek elemanlar daha çok yaratıcı oyunu sağlar. Geleneksel oyun donanımının yaratıcı oyunu azalttığı görülür(Türel,1995, Öztan, 2002). Fiziksel plânlamalarda doğal oyun mekânlarının çocuklar için ne kadar önemli olduğu çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Fjortoft and Sageie, 2000'in yaptığı bir çalışmada; çocuklar için oyun mekânı olarak, küçük bir orman seçilmiş ve bu doğal mekanın çocukların geleneksel oyun mekânlarındaki eksikliklerini gidermedeki rolü araştırılmıştır. Sonuç olarak doğal peyzaj alanlarının, çocukların ihtiyaçlarına cevap veren oyun mekânları olduğu ortaya çıkmıştır. Eğimli alanlar, geniş çim alanlar ve bitkiler içeren oyun mekânlarının çocukların vücut (motor) gelişiminde etkili olduğu vurgulanmıştır.

Ekolojik prensipler çerçevesinde tasarlanan ve içinde değişik habitat tiplerini barındıran doğal mekânların özellikle kentlerde yaşayan öğrenciler için klasik yeşil alanlara göre çevre eğitiminde daha elverişli olduğu bilinmektedir. Bu tür alanlar katılımcı çevre eğitiminde çocukların özgürlük hissini ortaya çıkarma ve çevre konularına aktif katılımı teşvik etme gibi potansiyel faydalara sahiptir. Esnek ve değiştirilebilir çevrenin çevre eğitiminde olumlu davranış sergilemeye yönelik daha fazla imkânlar sağladığı

bilinmektedir. Bu konuda gerçekleştirilen kapsamlı bir literatür araştırması doğal alanların özellikle çocuklarda daha yüksek seviyede zihinsel aktiviteleri teşvik ettiğini ve maceracı davranışları desteklemek suretiyle bireylerin kendine güvenini artırdığını belirtmektedir (Moore, 2002, Fjortoft, 2001, Moore, 1986). Dolayısıyla, doğa koruma bilincinin çocukluk çağlarında kazanıldığı gerçeğinden hareketle, kentsel alanda çocukların yoğun olarak kullandıkları mekânlarda yapılacak tasarım çalışmalarında doğanın ve doğal sürecin ön plana çıkartılması peyzaj alanında çalışan profesyonel kesimin göz önüne alması gereken güncel bir konudur. Doğa bilinci, çocukluk döneminde, çocuk yaşam çevresinde doğal öğe ve doğal mekan kullanımıyla kazandırılmalıdır. Günümüzde ele alındığı biçimiyle doğa eğitiminin okulda öğretilmesi düşüncesi, uygulamayı içermediğinden (yaşamın içinde olmadığından) yetersiz kalmaktadır. Ayrıca öğretim 6 yaşında başlamaktadır. Üstelik ülkemizde 4. sınıftan (10 yaşından) itibaren doğa ile ilgili üniteler/konular işlenmeye başlanmaktadır. Oysa verilecek doğa bilinci ve eğitimi 0-12 yaş aralığını ve özellikle ilk yaş dönemlerini kapsamalıdır (Özgüner ve Şahin., 2009, Çukur ve Özgüner, 2008). Oyun en iyi öğrenme şekli olduğu için bu çalışmada oyun alanının doğal yada doğala yakın alanlar olması, oyun ekipmanların ise ağaç, su, taş, çiçek, böcek vb. gibi doğal elemanlar olması önerilmektedir.

1. Ekolojik Temelli Çocuk Oyun Parklarında Kullanılabilecek Doğal Oyun Araçları

Oyunun içerisinde, özellikle mücadele oyunları içerisinde çocuklar sürekli olarak koşmak, zıplamak, tırmanmak, çekmek, itmek, boğuşmak, taşımak kısaca vücut özellikleriyle mücadele etmek durumundadırlar. Çocuk, sahip olduğu fiziksel yetenekleriyle diğer oyunculara karşı bir yarış halindedir. Bu mücadelede çocuğun içersine girmiş olduğu hareketlilik öncelikle solunum, dolaşım ve sindirim sistemini olumlu etkilemektedir, ayrıca iç salgı bezlerinden daha fazla salgılama yapılmasına katkıda bulunarak gelişmesini hızlandırmaktadır (Özer ve ark., 2006). Çalışmanın bu bölümünde doğada bulunan elemanların farklı yaş gruplarının algılama yetenekleri dikkate alınarak oyun aracı olabilmek potansiyelleri irdelenecektir.

1.1. Oyun Aracı Olarak Bitkiler

Bitkiler çocukların kas gelişimlerini destekleyecek tırmanma, saklanma, atlama gibi pek çok fiziksel becerilerini geliştirebilecekleri oyun aracıdır. Aynı zamanda bitkiler çocuğa yapraklarını, meyvelerini, çiçeklerini toplama imkanı sunarak çocukların doğaya merak duymalarında etken rol üstlenmektedir. Mevsimsel renk değişimleri, çiçeklenme tomurcuklanma, tohum oluşturma ve yeniden çimlenme olayları çocuğun yaradılışında var olan merak duygusunu açığa çıkararak doğayı öğrenme, sebep sonuç ilişkisi kurabilme ve yaşam döngüsünü kavrayabilme konularında yaşayarak öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Çocuk, bitkilerin vejetatif aksamalarına dokundukça doğanın çeşitliliğini tanıyıp farklı bakış açıları yakalayabilecektir. Merak duygusu ile bitkilerin ve diğer yaşayan tüm canlıların adlarını duyacak ve eğitim hayatı boyunca unutmayacağı ön bilgiler edinecektir. Keşfetme, gözlemlleme, koklama, dokunma, işitme duygularıyla çok yönlü bir karmaşık sistem içerisinde zevk alarak vakit geçirecektir. Ayrıca çocukların sanatsal gelişimlerinde de ekolojik alanlar ve bitkilerin büyük katkısı olacaktır. Çocuk, parlak yapraklara dokunacak, farklı gövdelere dokunacak ve dokuyu öğrenecektir (Şekil 1). Güneşi, gölgeyi, rengi tekstürü, güzel kokuyu yaşayarak bilecektir.

Şekil 1. Doğa sevgisi küçük yaşta başlar

Çocuklar ekolojik parklarda oynadıkları zaman çevrelerine bakıp görmeyi öğreneceklerdir. Yapraklara bakarak herdemyeşil, yaprağını döken, kaba tekstür, ince tekstür, kalın, ince, parlak, mat gibi kavramları (Moore,2002) kıyaslayarak öğreneceklerdir. Bitkilerin formlarının farklı olduğunu keşfedecekler, yaprağını döken, herdemyeşil, sarılcı, tırmanıcı bitkileri karşılaştıracaklardır. Sezonlar değişimleri görüp mevsimleri öğrenecekler, hangi mevsimde bitkilerden hangi ürünler alınabildiğini keşfedeceklerdir. Bitkilerin formlarının ağaç, çalı, kamış, otsu gibi çeşitlilik gösterdiğini görebileceklerdir.

Gelişim evreleri açısından incelendiğinde 2-4 yaş grubu çocuklar sembolik evre yada kavram öncesi denilen evrededirler. Bu evre dil gelişiminin en yoğun olduğu evredir. Nesnelerin yanı sıra olay ve varlıkları temsil eden semboller geliştirmeye başlarlar. Örneğin bir sopayı at gibi kullanırlar (Eripek, 2010). 7-8 yaşlarında başlar, 11-12 yaşlarına kadar simgesel evre görülür. Oyun gerçeğe daha yakın oynanır, kurallar ve amaçlar detaylı olarak daha önceden belirlenir.

3-6 yaş grubu çocuklarda küçük ve büyük kas gelişimi, küçük nesneleri tutabilme, iki ayakla ve tek ayakla zıplayabilme, çömelebilmeye, parmak ucunda koşabilme gibi hareketleri kapsamaktadır (Yapıcı ve Yapıcı, 2006). Bitkilerle çocukların oynayabilecekleri tırmanma, saklanma yaprakları, çiçekleri toplama gibi oyunlar motor gelişimlerini tamamlayabilmeleri açısından yardımcı olacaktır (Şekil 2).

¹ <http://images.google.com.tr/imgres?imgurl=http://cdn.sheknows.com/articles/boy-hugging>

Şekil 2. Tırmanma önemli motor gelişimdir

1.1.1. Oyun Aracı Olarak Su ve Toprak

Su oyunları oldukça çeşitlidir. Okul öncesi yaş grupları için farklı şekil ve hacimlerde su kapları kullanılabilir. Su oyunları çocukların rahatlamasını sağlarken duygusal ve motor becerilerinin de gelişmesine yardımcı olmaktadır. Kum ve su, 24. aydan itibaren tüm yaşlar için temel oyun malzemeleridir. Kum havuzu ya da su dolu bir leğende oynama olanağının çocuğa sağlanması, onun fiziksel olduğu kadar zihinsel gelişimine ve güven kazanmasına yardımcı olmaktadır. Gözlemler sonucu çocukların su ile oynarken dikkatlerinin daha geç dağıldığı belirlenmiştir. Yoğun nüfuslu kentlerde yaşayan çocukların su ile oynamaları rahatlamaları açısından gereklidir. Psikologlara göre betonlaşmanın çok olduğu kentlerde vandalizm daha çok görülmektedir. Suyun kullanıldığı tasarımlar çevreye olumlu etkiler katmaktadır(Ünal 2009, Yavuzer,1998).

Çocukların oyun aracı olarak suyu kullanmaları, uzun süre zevk almalarını sağlayacaktır. Ayrıca çocuklar oyun oynarken farkında olmadan da olsa bazı fizik kurallarını öğrenebileceklerdir. Örneğin maddenin farklı hallerinin olduğunu, sıvıların davranışlarının farklı olduğunu görebileceklerdir. Örneğin toprak ve suyla havuz yapan ve ya suyun önüne kumları yığarak set oluşturmaya çalışan çocuk su basıncının etkisini görecektir. Su ve kumdan veya çamurdan yaptıkları karmaşık bloklarla kuleler yapan çocuklar dengeli ve taşıma kapasitesini öğrenebileceklerdir(Şekil 3).

² <http://www.daughterofhope.com/>

Şekil 3 Su en zevkli oyun araçlarındandır.

7-12 yaş arası bilişsel gelişim döneminde, çocuk bütünü, parçalarının birbirinin yerine geçişini ve birbirine nasıl uyduğunu görebilir. Aynı zamanda o miktarların biçimleri değiştiği halde nasıl aynı kaldıklarını görebilir. Örneğin, yığın halinde bir çamurun ip gibi yuvarlandığında da miktarında değişiklik olmadığını bilir (Charles, 1999).

1.2. Oyun Aracı Olarak Böcekler Hayvanlar

Helikopter böceği, karınca, kelebek, solucan, ateş böceği, kuşlar, tavşanlar, kuzular ve pek çoğu, çocukların doğal ortamda karşılaştığında ilgilerini uyandıran canlılardan sadece birkaçıdır. Karıncanın yuvasına nasıl yiyecek götürdüğünü görerek, helikopter böceğine, yada bir ateş böceğine bakarak okul yılları ve belki de ileride yapabileceği bilimsel keşifler için çok ciddi kazanımlar edinecektir. Bu duruma örnek oluşturabilecek onlarca durumdan söz etmek mümkündür (Şekil 4).

³ <http://littletikeschildcare.files.wordpress.com>

⁴ <http://webhosting.web.com/imagelib/sitebuilder>

Şekil 4 Yaşayan tüm canlılar çocukların ilgisini çeker

1.3. Cansız malzemeler

Büyümenin en önemli kısmı dünyayı deneyimleme olanağına sahip olmak, değiştirmek, bu değişimlerin sonuçlarını görmek ve tüm bu deneyimden öğrenmektir. Çocukların çevrelerini değiştirebilmeye gereksinimleri vardır. Bu nedenle oyun alanlarında kum, çakıl gibi malzemelerle çocuğa yeni strüktürler kurabilmesi için malzeme ve mekân sağlanmalıdır. Kum çocukların çevrelerini değiştirebilme ve biçimlendirme becerileri için gereklidir(Öztan,2002).

Oyun çağında çocuklar koleksiyon yapmayı çok severler. Özellikle renkli taşlar, kurumuş yapraklar, deniz kabukları çocukların ilgisini çekmektedir. Topladıkları nesneleri birbirlerine göstererek diyalog kurmakta ve sosyalleşme için önemli adımlar atmaktadırlar. Aynı zamanda küçük yaşta ilgilendikleri bu çarpıcı nesneler, ileriki yaşamlarında jeoloji, biyoloji, botanik gibi bilim dalları için bir çeşit ön hazırlık olmaktadır (Şekil 5).

⁵ http://www.daughterofhope.com/uploaded_images/IMG_1357

6

7

Şekil 5. Cansız malzemeler çocuk eğitiminde sınırsız seçenek oluştururlar

1.4. Oyun Aracı Olarak Topoğrafya

Doğal eğimli alanlar bozulmadan küçük müdahaleler ile bazen bir kaydırak, bazen bir tırmanma duvarı, bazen suyun düşüşü ile küçük bir şelale görünümünde bir oyuncak olarak kullanılabilirler (Şekil 6).

⁶ <http://www.landscapeonline.com/research>

⁷ http://www.daughterofhope.com/uploaded_images

Şekil 6. Topoğrafyanın bozulmadan oyun alanı haline getirilmesine örnek (Öztan,2002)

Öztan (2002)'e göre; çocuklar hızlanma hissinden ve motor koordinasyonun değişiminden hoşlanırlar. Bunu sağlayan araçlardan, örneğin, kaydıraqlarda eğim zorluk derecesini etkiler. 30 derece ve daha az eğimlerde çocuk hızını kontrol edebilmektedir.

Davranış örüntüleri üzerine araştırmalar, oyun alanlarında oturma ve konuşmanın başlıca işlevlerden olduğunu gösterir. Oturma alanları çocukların dış mekân aktivitelerinin dörtte biri oranındadır. Çocuk oyun alanları içinde oluşturulabilecek özel alanlar çocukların sosyal zekalarının güçlenmesinde önemli bir araç olurlar(Şekil 7).

Şekil 7. Özel alanlar çocuklar için her zaman çekici gelmiştir

Ekolojik temelli çocuk oyun alanlarının oluşturulmasında önemli olan ve titizlikle üzerinde durulması gerekli olan konu, çocuk oyun alanının güvenli olmasıdır. Özellikle bazı bitkiler bünyelerinde toksik madde barındırdıklarından çocuk oyun alanlarında kullanılmamalıdır. Yine bazı bitkiler tırmanma aracı olarak kullanılamamaktadır. Yapılan bir çalışmada ağaçların tırmanılabilirliğine göre sınıflandırılması yapılmıştır (Moore, 1986). Öztan (2002)'a göre; çocuklar tırmanmayı ve yüksekliklere ulaşmayı severler. Bu noktadan çevrelerine ilişkin yeni bir perspektif edinirler. Yüksek yerler oyuna mücadele kazandırır. Ancak, bu konuda güvenlik başlıca noktadır. Çünkü oyun araçlarındaki çocuk kazalarının %70 i düşmelerdir. Güvenlik hem planlama hem de detay tasarımı işidir. Çocuk oyun alanlarında yüzey; darbeler için yumuşak malzeme olmalıdır. Doğal malzemeler içinde en yumuşak alan çim yüzeyli alanlardır. En çok kullanılan organik gevşek materyaller talaş ve ağaç kabuğudur. Bu materyallerin avantajları, maliyetlerinin düşük olması ve döşemelerinin kolaylığıdır.

Bu sayılan konular çocuklar için ekolojik parkların ne kadar faydalı olduğu ve nasıl oluşturulabileceği ile ilgili olan sadece küçük ayrıntılardır. Ekolojik çocuk oyun alanları için uygun yerler seçilmeli ve doğaya çok müdahale etmeden çocukların ilgi duyacakları noktalar ön plana çıkarılmalıdır. Gerekli küçük müdahaleler ile tırmanma, koşma su ile oynayabilme gözlem yapabilme için mekanlar oluşturulmalıdır. Doğanın oyun elemanı olarak kullanılması belediyelere ekonomik olarak da katkı sağlayacaktır (Şekil 8).

⁸ <http://www.olivebay.co.uk/images>

⁹ http://www.localecology.org/images/lifemag_treehouse_children.jpg

Şekil 8. Küçük müdahaleler ile çok kaliteli çocuk oyun alanları oluşturmak mümkündür¹⁰. [http. www.naturalandhuman.wordpress.com](http://www.naturalandhuman.wordpress.com)

SONUÇ

Ekolojik çocuk oyun alanları çocukların, fiziksel, zihinsel gelişimlerini tamamlamalarına yardımcı olmasının yanı sıra çocuğun neden sonuç ilişkisi kurabilmesinde, doğayı tanımasında ve sevmesinde, dikkatini toplamada çocuğa yardımcı olmaktadır.

Yılmaz ve Bulut'a göre; çocuğa keşfetme, gözlem yapma, problem çözme, deneme-yanılma üzerinden gelişme ve öğrenme fırsatları verilmelidir. Çocuklar yeni becerileri test edebilmelidir. Her yeni mücadeleyi kazanma, vücuduyla neler yapabileceğini keşfeden çocuğun özgüvenini kurmasını sağlar(Öztaş,2002)

Ekolojik temelli çocuk oyun alanları, çocukların gelişimi için önemli olmasının yanı sıra, kent yeşil alanları açısından da önemlidir. Günümüzde çocuk oyun alanları yapımı için uygulanan yöntemle tasarımı yapılacak alan genellikle doğal yapısından uzaklaştırılmakta ve tahrip edilmektedir. Bu durum hem zaman hem maddi yönden büyük kayba sebep olmaktadır. Ekolojik temelli çocuk oyun alanlarının tasarımında; ilk önce oyun alanı olabilecek bozulmamış doğal alanlar tespit edilmelidir. Yapılacak alanda kullanıcıların yaş grupları belirlenerek kullanıcı ihtiyaçları tespit edilmelidir. Doğaya zarar vermeden küçük

¹⁰ www.naturalandhuman.wordpress.com

müdahaleler ile kullanıcı ihtiyaçlarına göre oyun elemanı olabilecek alanlar tespit edilmelidir. Park-bahçe müdürlükleri, çocuk psikologları, renk uzmanları, doğa eğitimcileri, ekolojistler, mühendisler, eğitimciler, sivil toplum örgütleri, peyzaj mimarları gibi farklı meslek disiplinlerinin ortak çalışmaları ile ekolojik temelli çocuk oyun alanları tasarımı yapılmalıdır. Bu alanlar varlığımızın sebebi olan çocuklarımız için yayınlştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2005. Çocuğun Oyun ve Spor Hakkı, Çalıştay, Unesco Türkiye Milli Komisyonu Beden Eğitimi ve Spor İhtisas Komitesi.
- Anonim, 2010. <http://ipaworld.org>.
- Charles, C.M. (1999). Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri, 2. baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çukur, D., ve Özgüner, H., 2008. Kentsel Alanda Çocuklara Doğa Bilinci Kazandırmada Oyun Mekânı Tasarımının Rolü. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2008, ISSN: 1302-7085, sayfa: 177-187.
- Eripek, S., 2010. <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1266/unite06.pdf>
- Fjortof, I., and Sagei, J., 2000. The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape. Landscape and Urban Planning Volume 48, Issues 1-2, 20 April 2000, Pages 83-97
- Gökaydın, N., 1998. Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3021. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:904. Eğitim Dizisi:15.,s.,163. İstanbul.
- Gürses, S., 2009. Çocuk ve Oyun.
- Kaya, D., 2007. 36 - 72 Aylık Çocuklar İçin Tasarlanmış Oyuncakların Çocukların Gelişim Alanlarına Göre İncelenmesi(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaz_ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı, s., 89.Ankara.
- Moore, C., R., 1986. Childhood's domain: Play and place in child development. Biddles Ltd. p. 206. Australia.
- Öztan, Y., 2002. Çocuklarda Oyunla İlgili İçgüdüsel Eğilimler Ve Eylemler. Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi
- Özer, A., Gürkan, A.C., Ramazanoğlu, M. O. 2006. Oyunun Çocuk Gelişimi Üzerine Etkileri. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.
- Özgüner, H., Şahin, C., 2009. Isparta Kent Merkezindeki Çocuk Oyun Alanlarının Mevcut Durumu Ve Çocukların Bu Alanlara Karşı Davranış Biçimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, sayı: 1, sayfa: 129-143
- Türel, G., 1995. Çocuk Oyun Alanları Tasarımı. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 10, No 1, 7-17, 1995
- Ünal, M., 2009. Çocuk Gelişiminde Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Ağustos 2009/ Cilt. 10, Sayı. 2, s. 95-109
- White, R., and Stoecklin, V., L., 1997. Children's Outdoor Play & Learning Environments: Returning to Nature. March/April 1998 issue of Early Childhood New.p. 10. U.S.A.
- Yapıcı, Ş., Yapıcı, M., 2006. Çocukta Bilişsel Gelişim. Üniversite ve Toplum. Cilt6, Sayı 1.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 235-236.
- Yılmaz, S., Bulut, Z., 2003. Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi. Milli Eğitim Dergisi. Sayı, 158.